

რელიგიური ორგანიზაციების სამართლებრივი ფორმები საქართველოში

მიხეილი ქოჩორაშვილი

სამართლის მაგისტრი, ადვოკატი, უფროსი პარტნიორი იურიდიულ ფირმაში „კანონიერება და სამართალი კავკასიაში“

საკვანძო სიტყვები: ორგანიზაცია, რელიგია, იურიდიული პირი

რელიგიური ორგანიზაციის ცნება

საქართველოში არ არსებობს კანონი, რომელიც თავს მოუყრიდა რელიგიურ ორგანიზაციებთან დაკავშირებულ ნორმებს და სისტემურად დაარეგულირებდა ამ საკმაოდ რთულ საკითხს. რელიგიური ორგანიზაციისა და რელიგიური საქმიანობის ცნება მოცემულია მხოლოდ საქართველოს საგადასახადო კოდექსში, რომლის მე-11 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, რელიგიურ საქმიანობად ითვლება დადგენილი წესით რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციის (გაერთიანების) საქმიანობა, რომლის მიზანს აღმსარებლობისა და სარწმუნოების გავრცელება წარმოადგენს. ამ ნორმით ჩამოყალიბებულია რელიგიური საქმიანობის დეფინიცია. რაც შეეხება რეგისტრაციას და რეგისტრაციის ფორმებს, ამაზე ქვემოთ ვიმსჯელებთ, მაგრამ აქ განვიხილავთ რელიგიური ორგანიზაციის ისეთ მნიშვნელოვან ნიშანს, როგორცაა მიზანი.

რელიგიური ორგანიზაციების სხვა ორგანიზაციებისგან განმასხვავებელი ნიშანი, სწორედ მისი მიზანია – რელიგიური მსახურების ორგანიზება და აღმსარებლობის გავრცელება. მისი ყველა საქმიანობა, სწორედ ამ მიზნებს ემსახურება. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მე-11 მუხლით განსაზღვრულია რელიგიური ორგანიზაციების საქმიანობის მთელი

რიგი სფეროები, თუმცა ყველა მათგანი უნდა ხორციელდებოდეს რელიგიური ორგანიზაციის არსებობის მიზნის მისაღწევად, თორემ, სხვა შემთხვევაში, იგი ვერ ჩაითვლება რელიგიურ ორგანიზაციად.

ზემოაღნიშნული ნორმის მე-2 ნაწილი რელიგიურ ორგანიზაციებს უთანაბრებს ისეთ ორგანიზაციებს, რომლებიც გამოსცემენ რელიგიურ ლიტერატურას ან აწარმოებენ რელიგიური დანიშნულების საგნებს; აგრეთვე ეწევიან ამ საგნების რეალიზაციას და ასეთი საქმიანობით მიღებულ ფულად სახსრებს რელიგიური საქმიანობის განსახორციელებლად იყენებენ. უნდა ითქვას, რომ ეს ნორმა საკმაოდ ბუნდოვანია და შეიძლება გამოიწვიოს გაუგებრობა რელიგიური ორგანიზაციების ფორმებთან დაკავშირებით. მაგალითად, „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილი იურიდიული პირი – შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება ეწევა ერთადერთ საქმიანობას, ბეჭდავს და რეალიზაციას უწევს რელიგიური სახის ლიტერატურას. ჩაითვლება თუ არა იგი რელიგიურ ორგანიზაციად? – საქართველოს კანონმდებლობა სამეწარმეო იურიდიული პირის სახით რელიგიური ორგანიზაციის არსებობას არ ითვალისწინებს და, შესაბამისად, შპს რა საქმიანობასაც არ უნდა ახორციელებდეს, იგი ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ იქნება რელიგიური ორგანიზაცია, თუმცა ამის საპირისპირო ჩანს საგადასახადო კოდექსის მოყვანილი ნორმიდან, რომელიც რელიგიურ საქმიანობას უთანაბრებს ასეთი იურიდიული პირის საქმიანობასაც.

ამ თავსატეხის ამოსახსნელად, შესაძლოა, ამ ნორმის ბოლო ნაწილი გამოვიყენოთ, რომლის თანახმადაც, ასეთი საქმიანობა და მისგან მიღებული ფულადი სახსრების გამოყენება უნდა ხორციელდებოდეს რელიგიური მიზნების მისაღწევად. რელიგიური მიზნები კი, როგორც აღვნიშნეთ, ამავე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, არის აღმსარებლობისა და სარწმუნოების გავრცელება. თუ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება აწარმოებს და რეალიზებას უწევს რელიგიურ ლიტერატურას, ის ამას

მოგების მიღების მიზნით აკეთებს და არა რელიგიური მიზნების მისაღწევად.

მაშ, რითი შეგვიძლია გამართლება მოვუძებნოთ იმ ჩანაწერს, რომელიც საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მე-11 მუხლშია მოცემული? – საქმე ისაა, რომ ამ ნორმის შექმნისას კანონმდებელი სრულიადაც არ ისახავდა მიზნად რელიგიური ორგანიზაციების სამართლებრივი ფორმებისა და მათი საქმიანობის მოწესრიგებას, ვინაიდან არ არსებობდა სპეციალური კანონმდებლობა, რომელიც განსაზღვრავდა რელიგიური საქმიანობის ცნებას. კანონმდებლისთვის საგადასახადო კოდექსის მიღებისას, საჭირო გახდა ასეთი ცნება მასში ჩაწერა საგადასახადო მიზნებისთვის და არა მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მოწესრიგებისთვის.

ამრიგად, რელიგიური ორგანიზაციის და რელიგიური საქმიანობის საგადასახადო კოდექსისეული ცნება უნდა გამოვიყენოთ სწორედ საგადასახადო მიზნებისთვის და არა ზოგადად რელიგიური ორგანიზაციების საკითხის მოწესრიგებისთვის. საგადასახადო კოდექსის მე-11 მუხლის 1-ელი ნაწილი ისეა ფორმულირებული, რომ მისი არასაგადასახადო სამართლებრივ სფეროში გამოყენებისას, წინააღმდეგობაში არ მოდის რელიგიური ორგანიზაციების საკითხის მომწესრიგებელ სხვა ნორმებთან და ვინაიდან სხვა ნორმატიული დეფინიციაც არ არსებობს, რელიგიური ორგანიზაციის ცნების განსამართლებად, სწორედ ამ ნორმის გამოყენება უნდა მოხდეს. ხოლო რაც შეეხება მე-11 მუხლის მე-2 ნაწილს, იგი ცალსახად მხოლოდ საგადასახადო მიზნებისთვის უნდა იქნეს გამოყენებული და მისი ფართო განმარტება არ უნდა მოვახდინოთ.

**არასამეწარმეო
(არაკომერციული)
იურიდიული პირები**

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, რელიგიური ორგანიზაცია შეიძლება

არსებობდეს არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის სახით (ააიპ). აღნიშნული კი შესაძლებელი გახდა 2004 წლის საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად. მანამდე კი საქართველოს კანონმდებლობა რელიგიური ორგანიზაციების არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ფორმით არსებობას არ ითვალისწინებდა. სამოქალაქო კოდექსის 2004 წლამდე არსებული რედაქციით, რელიგიური ორგანიზაციების სამართლებრივ ფორმად განსაზღვრული იყო მხოლოდ საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. რელიგიური ორგანიზაციების ამ ფორმით რეგისტრაციას სამოქალაქო კოდექსის მხოლოდ ეს ნორმა ეხება, ხოლო ზოგადად არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმა მოწესრიგებულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1-ელი კარის მე-2 თავის მე-2 ნაწილით (27-დან 38 მუხლები).

2006 წლის 14 დეკემბრის ცვლილებებამდე, სამოქალაქო კოდექსი არაკომერციული იურიდიული პირის ორ ფორმას იცნობდა: კავშირებსა და ფონდებს. თუმცა აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებებით არასამეწარმეო იურიდიული პირების ამგვარი დაყოფა გაუქმდა და ჩამოყალიბდა მხოლოდ ერთი ზოგადი სახის არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი.¹ ამ საკანონმდებლო ცვლილებით ჩამოყალიბდა არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ზოგადი დებულებები, ხოლო მისი საქმიანობის სფეროს განსაზღვრა მისი დამფუძნებლების ნების ქვეშ არის მოქცეული. ამას კი თავად ამ სამართლებრივი ფორმის შიდა სტრუქტურის განსაზღვრისა და სამოქალაქო კოდექსის 27-ე მუხლით განსაზღვრული საზოგადოების სახელწოდების არჩევის თავისუფლება ადასტურებს.² ზემოაღნიშნული ცვლილებების მომდევნო წელსვე არაერთი არასამთავრობო ორგანიზაცია თუ მეცნიერი

აღნიშნავდა იმას, რომ არასამეწარმეო იურიდიული პირების რეგისტრაცია და ზოგადად მისი ფორმა არის ლიბერალური და კანონმდებლობით მის შესაქმნელად ზედმეტად რთული პროცედურები არ არის გათვალისწინებული.³

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეგისტრაციას ახორციელებს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო⁴ და მისი რეგისტრაცია ხორციელდება მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში.⁵ სამოქალაქო კოდექსის 28-ე მუხლის თანახმად, შესაძლებელია უცხო ქვეყნის არაკომერციული იურიდიული პირის ფილიალის რეგისტრაციაც საქართველოში, რაც იმ რელიგიური ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც უცხოეთში მოღვაწეობენ, გარკვეულ კომფორტს ქმნის და საქართველოში ახალი იურიდიული პირის დაფუძნების ნაცვლად, შესაძლებლობას აძლევს, რომ უცხო ქვეყანაში უკვე დაფუძნებული იურიდიული პირი გამოიყენოს საქართველოში თავისი საქმიანობის ორგანიზებისათვის, ფილიალის დაარსების გზით.

რელიგიური ორგანიზაციის არასამეწარმეო იურიდიულ პირად რეგისტრაციის პრაქტიკა მხოლოდ საქართველოსთვის არ არის ცნობილი, იგი მსოფლიოს მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში გამოიყენება. მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატების არაერთი შტატის კანონმდებლობა ითვალისწინებს რელიგიური ორგანიზაციის არასამეწარმეო საზოგადოების სახით არსებობას და პრაქტიკაშიც აქტიურად გამოიყენება ეს სამართლებრივი ფორმა, თუ-

1 კანონი №3967 – სსმ, №48, 22.12.2006.

2 ირაკლი ბურდული საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი 1, ჭანტურია (რედ.), მუხლი 27, ველი 8, გვ. 212, 2017.

3 ვაჟა სალამაძე, გურანდა რომანაძე, ლევან ფანიაშვილი, შაკა კარტოზია – საქართველოს არასამეწარმეო კანონმდებლობა გამოწვევები და პერსპექტივა, თბილისი, 2007, სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი, გვ. 2.

4 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

5 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 28-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი.

მცა აშშ-ს მრავალ შტატში არასამეწარმეო საზოგადოებად რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციებისათვის ცალკე განსაზღვრულია სპეციფიური ნორმები და ეს საკითხი მხოლოდ ასეთი საზოგადოებების მომწესრიგებელი ზოგადი ნორმების იმედად არ არის დატოვებული.⁶

ამერიკის შეერთებული შტატების 15 შტატში მოქმედებს კონკრეტული დენომინაციის სტატუსის განმსაზღვრელი კანონი. რელიგიურ ორგანიზაციებს შეუძლიათ ისარგებლონ რეგისტრაციის განსხვავებული ფორმებით, რომელთა შორის ყველაზე გავრცელებულია: 18 შტატში – ნდობის საზოგადოება (trustee corporation); 43 შტატში – ამხანაგური საზოგადოება (membership corporation); 26 შტატში ერთი პირის ორგანიზაცია (corporation sole); 31 შტატში არსებობს რელიგიური ორგანიზაციის რეგისტრაციის მხოლოდ ერთი ფორმა – საეკლესიო საზოგადოება (eccleastical corporation). გარდა ამისა, შეერთებული შტატების მრავალ შტატში რელიგიური ორგანიზაციების არსებობა შესაძლებელია როგორც არარეგისტრირებული კავშირი; რელიგიური არამომგებიანი კორპორაცია; არამომგებიანი კორპორაცია და მომგებიანი კორპორაცია.⁷

რელიგიური ორგანიზაციის არასამეწარმეო საზოგადოების ფორმით არსებობა დასაშვებია გერმანიის კანონმდებლობითაც, რომელსაც იგი არასამეწარმეო კავშირს უწოდებს. ზოგადად, არასამეწარმეო ორგანიზაციის არსებობა გათვალისწინებულია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 21-ე პარაგრაფში. ამ ნორმის თანახმად, კავშირი, რომლის მიზანი არ არის სამეწარმეო საქმიანობა, უფლებაუნარიანობას იძენს განსჯადი რაიონული სასამართლოს მიერ წარმოებული კავშირების რეესტრში რეგისტრაციის შედეგად. იურიდიული პირის სტატუსის და სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობის მისაღებად,

გაერთიანებამ (მათ შორის რელიგიურმა გაერთიანებამ) უნდა მიმართოს საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საჯარო რეესტრს რეგისტრაციისათვის. რეგისტრაციას ახორციელებს სასამართლო. არამომგებიანმა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა დამხმარე საქმიანობის სახით შეიძლება კომერციული ოპერაციებიც განახორციელონ, მაგრამ მათი რეგისტრაცია გაუქმდება, თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მთავარი მიზანი პოლიტიკური ან კომერციული გახდება.⁸

საქართველოს კანონმდებლობით, აღიარებულია კერძო სამართლის იურიდიული პირის ზოგადი უფლებაუნარიანობა, რომელი პრინციპიც თავისთავშივე გულისხმობს იმას, რომ არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირსაც აქვს ზოგადი უფლებაუნარიანობა, მათ შორის რელიგიური საქმიანობის უფლება. არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების ზოგად უფლებაუნარიანობასთან დაკავშირებით, პროფესორი დავით კერესელიძე საინტერესო მხარეს აღნიშნავს, რომ იურიდიული პირის ზოგადი უფლებაუნარიანობა მისი მოქმედების თავისუფლების აღიარებაა, რაც მას უფლებას ანიჭებს, განახორციელოს ნებისმიერი მოქმედება, რომელიც არ არის დაკავშირებული ადამიანის თვისებებთან ან აკრძალული კანონმდებლობით. სწორედ ამით განსხვავდება იგი სხვა პოსტსაბჭოური სახელმწიფოების კოდიფიკაციებისგან, რომლებშიც ანალოგიური დებულება მხოლოდ კომერციულ იურიდიულ პირებთან მიმართებით წესრიგდება.⁹

ამრიგად, გარდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუხლისა, არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ზოგადი უფლებაუნარიანობაც განამტკიცებს რელიგიური ორგანიზაციების ამ ფორმით არსებობის უფლებას. აღნიშნული

6 ob. Williams Rhys and Jon O.N. Massad, Religious diversity, civil law and institutional isomorphism in Religious organizations in the united states, გვ. 338.
7 იქვე, გვ. 339.

8 აღმსარებლობის თავისუფლება ეუთოს წევრ ქვეყნებში (სამართლებრივი მიმოხილვა), თავისუფლების ინსტიტუტი, თბილისი, 2002.
9 დავით კერესელიძე – კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი, თბილისი, 2009, გვ. 173.

მეტად დემოკრატიული პრინციპია სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებთან შედარებით. საქმე ისაა, რომ ამ ქვეყნების უმრავლესობის კანონმდებლობაში კი არის მოწესრიგებული რელიგიური ორგანიზაციების ფორმები, მაგრამ დასავლეთის განვითარებული ქვეყნებისგან განსხვავებით, პოსტსაბჭოთა ქვეყნების უმრავლესობაში რელიგიურ ორგანიზაციებს არა აქვთ არჩევნის თავისუფლება, საქმიანობა განახორციელონ ან კანონმდებლობით გათვალისწინებული რელიგიური ორგანიზაციის სპეციალური ფორმით ან არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის სახით.

ამის საილუსტრაციოდ, რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობაც გამოდგება. რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობა, საქართველოსგან განსხვავებით, არ იცნობს არასამეწარმეო იურიდიული პირის ზოგად უფლებაუნარიანობას. სამაგიეროდ, რუსეთის ფედერაციაში მოქმედებს 1997 წლის კანონი „სინდისის თავისუფლებისა და რელიგიური გაერთიანებების შესახებ“, რომელიც ითვალისწინებს რელიგიური ორგანიზაციების ორი სახის სპეციალურ ფორმას. რელიგიური ორგანიზაციები იყოფა ადგილობრივ და ცენტრალურ ორგანიზაციებად. ადგილობრივია რელიგიური ორგანიზაცია, თუ მასში გაერთიანების სურვილი გამოთქვა არანაკლებ ათმა სრულწლოვანმა მოქალაქემ, რომელიც მუდმივად ცხოვრობს ერთ რეგიონში. ამასთან, ამ ორგანიზაციამ უნდა დაადასტუროს აღნიშნულ ტერიტორიაზე მისი 15-წლიანი არსებობა.¹⁰ არც ერთი რელიგია სახელმწიფო რელიგიად არ ცხადდება.¹¹ ამ კანონის თანახმად, ცენტრალიზებულია რელიგიური ორგანიზაცია, რომელიც არანაკლებ სამ ადგილობრივ ორგანიზაციას აერთიანებს. ასეთი ორგანიზაციები, რომელთა სტრუქტურები რუსეთის ფედერაციის ტერიტორიაზე 50 წლის განმავლობაში მაინც კანონიერად მოქმედებდნენ, რეგისტრაციის

დროს, უფლებამოსილნი არიან, თავიანთ დასახელებებში გამოიყენონ სიტყვა „რუსეთის“. რეგისტრაციის დროს, სავალდებულო მოთხოვნაა, რომ რელიგიური ორგანიზაციის სახელწოდება სრულად ასახავდეს მისი აღმსარებლობის შინაარსს.¹²

ამ ერთი შეხედვით დემოკრატიულ კანონს თუ ჩავუღრმავდებით, დავინახავთ, რომ იგი სრულიად არადემოკრატიულია და ზედმეტ ბარიერებს უწესებს რელიგიურ ორგანიზაციებს, რომ აღარაფერი ვთქვათ კიდევ უფრო დისკრიმინაციულ პრაქტიკაზე რელიგიური უმცირესობების რეგისტრაციასთან დაკავშირებით. ამ კანონით, რელიგიური ორგანიზაციების სახეები და საქმიანობის ფორმა, მთლიანად კანონითაა გათვალისწინებული და მათ მოქმედების ძალიან ვიწრო ჩარჩოებში აქცევს. ამის საპირისპიროდ, არასამეწარმეო იურიდიული პირის ზოგადი უფლებაუნარიანობის შემთხვევაში, რელიგიურ გაერთიანებას აქვს არჩევანი, აირჩიოს სახელმწიფოს მიერ მეტად კონტროლირებადი, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში უფრო მეტი უფლებამოსილების მქონე ორგანიზაციის სპეციალური ფორმა თუ აირჩიოს ნაკლებად კონტროლირებადი და უფრო მარტივი ფორმა არასამეწარმეო იურიდიული პირის სახით. რელიგიური ორგანიზაციის მიერ არჩევანის გაკეთება დამოკიდებულია მის სიდიდეზე, მიზნებზე და მმართველობის ფორმაზე. ამგვარად, საქართველოს კანონმდებლობა, ამ კუთხით, ბევრად წინ არის ბევრი სხვა პოსტსაბჭოთა კანონმდებლობისაგან და რელიგიურ ორგანიზაციებს სამართლებრივი ფორმების შედარებით თავისუფლად არჩევნის საშუალებას აძლევს.

საჯარო სამართლის იურიდიული პირები

საქართველოში რელიგიური გაერთიანებები შეიძლება დარეგისტრირდნენ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად.¹³

10 იხ. რუსეთის ფედერაციის 1997 წლის კანონი „სინდისის თავისუფლებისა და რელიგიური გაერთიანებების შესახებ“, მუხლი 8.

11 სხვადასხვა კანონი, მუხლი 4.

12 სხვადასხვა კანონი, მუხლი 11.

13 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუ-

1997 წლის სამოქალაქო კოდექსის თავდაპირველი რედაქციით, რელიგიური ორგანიზაციები მხოლოდ საჯარო სამართლის იურიდიული პირების სამართლებრივი ფორმით შეიძლება დაარეგისტრირებულიყვნენ. ეს ნორმა საკმაოდ შემზღვეველი ხასიათის იყო და რელიგიურ გაერთიანებებს სხვა სამართლებრივი ფორმით რეგისტრაციის საშუალებას არ აძლევდა. საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსის მიღება კი, პრაქტიკულად, შეუძლებელი იყო.

რელიგიური ორგანიზაციების წინაშე არსებულ ამ პრობლემას და სახელმწიფოს მხრიდან დისკრიმინაციულ დამოკიდებულებას ნათლად აღწერს იმ დროისთვის გახმაურებული სასამართლო დავა „იეჰოვას მოწმეების“ მიერ დაფუძნებული ორი იურიდიული პირის რეგისტრაციის გაუქმებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, 1998 წლის 17 აპრილს, ისანი-სამგორის რაიონულმა სასამართლომ რეგისტრაციაში გაატარა „იეჰოვას მოწმეების კავშირი“, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირი. ხოლო იმავე წლის 11 ივნისის დადგენილებით, ამავე სასამართლომ რეგისტრაციაში გაატარა „იეჰოვას მოწმეების“ მეორე იურიდიული პირი – „პენსილვანიის (აშშ) საგუშაგო კოშკის, ბიბლიისა და ტრაქტატების საზოგადოების საქართველოს წარმომადგენლობა“. 1999 წლის 4 მაისს, საქართველოს მოქალაქეთა პოლიტიკურმა გაერთიანებამ – ნაციონალური მოძრაობა „საქართველო უპირველეს ყოვლისა“ ისანი-სამგორის რაიონულ სასამართლოში სარჩელი აღძრა ამ ორი იურიდიული პირის წინააღმდეგ და მოითხოვა მათი რეგისტრაციის გაუქმება, რაც ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებით არ დაკმაყოფილდა,¹⁴ თუმცა მოსარჩელემ პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით თბილისის საოლქო სასამართლოში გაასაჩივრა.

საოლქო სასამართლომ მიიღო უპრე-

ცედენტო გადაწყვეტილება და აპელანტთა მოთხოვნის შესაბამისად, გააუქმა ზემოაღნიშნული ორივე იურიდიული პირის რეგისტრაცია.¹⁵ აღნიშნულ გადაწყვეტილებას მხარი დაუჭირა და იგი ძალაში დატოვა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომაც.¹⁶

საოლქო სასამართლომ, რომელსაც როგორც აღვნიშნეთ, შემდგომ საკასაციო ინსტანციამაც დაუჭირა მხარი, თავისი გადაწყვეტილების საფუძვლად მიუთითა, რომ მოპასუხეები იყვნენ რელიგიური ორგანიზაციები. შესაბამისად, მათ ჰქონდათ რელიგიური, საჯარო მიზნები. ამიტომ, ისინი სამოქალაქო კოდექსის 1509-ე მუხლის შესაბამისად, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად უნდა ყოფილიყვნენ რეგისტრირებულნი და არა კერძო სამართლის იურიდიულ პირებად. სასამართლოს განმარტებით, რელიგიური ორგანიზაციების კერძო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაცია იყო ზემოაღნიშნული ნორმის საწინააღმდეგო, ხოლო რაც შეეხება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციას, როგორც საოლქო, ასევე უზენაესმა სასამართლომ, თვითონვე განმარტეს, რომ ამ რელიგიური მიმდინარეობის ვერც საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაცია ვერ მოხდებოდა იმის გამო, რომ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შექმნის წინაპირობები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 24-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, განისაზღვრებოდა კანონით, ხოლო ვინაიდან რელიგიური გაერთიანებების შესახებ კანონი არ არსებობდა, ვერც საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაცია იქნებოდა შესაძლებელი.

რაც შეეხება „პენსილვანიის (აშშ) საგუშაგო კოშკის, ბიბლიისა და ტრაქტატების საზოგადოების საქართველოს წარმომადგენლობას“, სასამართლოს განმარტებით, იგი, თავისი არსით, წარმოადგენდა

14 ხლის 1-ელი ნაწილი.
იხ. თბილისის ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 29 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე N 33/599

15 იხ. თბილისის საოლქო სასამართლოს 2000 წლის 26 ივნისის გადაწყვეტილება, საქმე N 33/599.
16 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2001 წლის 22 თებერვლის განჩინება, საქმე N 33/599.

ფილიალს და არა დამოუკიდებელ იურიდიულ პირს და ამიტომ, მისი რეგისტრაცია უნდა მომხდარიყო არა სასამართლოს, არამედ იუსტიციის სამინისტროს მიერ. ამის საფუძვლად სასამართლო უთითებდა საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის 1993 წლის 17 მაისის დადგენილებას „საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიაზე უცხოეთის საზოგადოებრივ გაერთიანებათა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ფილიალების (წარმომადგენლობების) რეგისტრაციის და უცხოეთის საზოგადოებრივი გაერთიანებების წარმომადგენელთა აკრედიტაციის (რწმუნების) წესის შესახებ“, რაც მსგავს საკითხებს აწესრიგებდა სამოქალაქო კოდექსის მიღებამდე.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საკუთარი გადაწყვეტილების დასაბუთებისას არგუმენტად მოიშველია, რომ თითქოს ამ იურიდიულ პირთა რეგისტრაციის გაუქმება არ ხელყოფდა „იეჰოვას მოწმეების“ უფლებებს, ვინაიდან მათ შეეძლოთ შეექმნათ არარეგისტრირებული კავშირი, რომელიც ზუსტად იგივე საქმიანობას განახორციელებდა, რასაც ეს იურიდიული პირები ახორციელებდნენ. ამით სასამართლომ, ფაქტიურად, მოუსპო ამ რელიგიურ მიმდინარეობას რელიგიურ ორგანიზაციად რეგისტრაციის უფლება და მხოლოდ არარეგისტრირებული კავშირის შექმნის იმედად დატოვა. სასამართლოს მიერ ამგვარი ინტერპრეტაციის საშუალებას მაშინდელი არასწორი რეგულაცია იძლეოდა, რომელიც, როგორც ზემოთაც ვიმსჯელებთ, ითვალისწინებდა რელიგიური მიმდინარეობის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციას, მაგრამ არ იძლეოდა ამგვარი რეგისტრაციის საშუალებას. ხოლო რაც შეეხება კერძო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციის უფლებას, რელიგიური ორგანიზაციის ამგვარი უფლების შესახებ არსად იყო მითითებული, რაც სასამართლომ თავისი არასწორი ინტერპრეტაციისთვის გამოიყენა.

საქართველოს ეროვნული სასამართლოების ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, 2015 წლის 21 აპრილს, ადამიან-

ნის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიღო თავისი გადაწყვეტილება.¹⁷ მანამდე, 2014 წლის 5 სექტემბერს, მთავრობამ წარადგინა ცალმხრივი დეკლარაცია ევროსასამართლოში, რომლითაც აღიარა, რომ „იეჰოვას მოწმეების კავშირთან“ და „პენსილვანიის (აშშ) საგუშაგო კოშკის, ბიბლიისა და ტრაქტატების საზოგადოების საქართველოს წარმომადგენლობასთან“ მიმართებით, დარღვეულ იქნა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-9 და მე-11 მუხლებში მოცემული ნორმები და ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ ამ ორგანიზაციების რეგისტრაციის გაუქმება არ იყო გამართლებული, რადგან ზემოაღნიშნული არღვევს მომჩივანთა რელიგიისა და შეკრების თავისუფლებას. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ არ არსებობდა შესაბამისი კანონი ან დებულებები, რომლებიც დაარეგულირებდა სხვადასხვა რელიგიური ორგანიზაციების საქმიანობას, რამაც შესაძლებლობა წაართვა მომჩივნებს, ყოფილიყვნენ დარეგისტრირებულნი, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირები.¹⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ რელიგიური ორგანიზაციის რეგისტრაციაზე უარის თქმით ან გაუქმებით უფლებამოსილმა ორგანოებმა დაარღვიეს მომჩივანთა რელიგიისა და შეკრების თავისუფლება, რაც გათვალისწინებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-9 და მე-11 მუხლებით.

2004 წელს, რელიგიური ორგანიზაციების რეგისტრაციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის ლიბერალიზაცია მოხდა, რამაც რელიგიურ ორგანიზაციებს რეგისტრაციის გავლის საშუალება მისცა. მიუხედავად ამგვარი პროგრესისა, რელიგიური ორგანიზაციები მაინც ვერ ახერხებდნენ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციას. მათ შესაძლებლობა მიეცათ, არასამეწარმეო (არაკომერციულ)

17 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 21 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე „იეჰოვას მოწმეების გაერთიანება და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“ (საჩივარი №72874/01).

18 იხ. სსენებული გადაწყვეტილება, პარ. 18.

იურიდიულ პირებად ყოფილიყვნენ რეგისტრირებულნი, მაგრამ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაცია მათთვის კვლავ პრობლემას წარმოადგენდა. საბოლოოდ, 2011 წლის 5 ივლისს, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო «რელიგიური გაერთიანებების საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციის წესის შესახებ» კანონი, რითაც რელიგიურ ორგანიზაციებს გზა გაეხსნათ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციისკენ.

2011 წლამდე არსებული კანონმდებლობა და პრაქტიკა გარდა იმისა, რომ ზედმეტ შეზღუდვებსა და ბარიერებს უწესებდა რელიგიურ ორგანიზაციებს, ცალსახად დისკრიმინაციულიც იყო. საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია წარმოადგენდა საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს და თანაც მასთან კონსტიტუციური შეთანხმება იყო დადებული, რითაც მისი უფლებები კიდევ უფრო გაზრდილი იყო. სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს არათუ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის მსგავსი უფლებებით სარგებლობა, არამედ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ფორმით რეგისტრაციის საშუალება კი არ ჰქონდათ, რაც მათი უფლებების უხეშ დარღვევას წარმოადგენდა.

რელიგიური ორგანიზაციების საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციას მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობა არ იცნობს. მაგალითად, გერმანიის კანონმდებლობის თანახმად, რელიგიური ორგანიზაციები არსებობენ ან საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ან საზოგადოებრივი-არამომგებიანი ორგანიზაციების სტატუსით. საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსი მინიჭებული აქვთ ისტორიული საფუძვლით უმთავრეს რელიგიებს. დომინანტი ტრადიციული რელიგიები დიდი ხნის მანძილზე ამ სტატუსით სარგებლობენ. სხვა რელიგიურმა გაერთიანებამ შეიძლება მოითხოვოს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსი და მისი მოთხოვნა დაკმაყოფილდება, თუკი

ამ გაერთიანების წევრთა რაოდენობა და საწესდებო დოკუმენტები იძლევა ორგანიზაციის მუდმივობის გარანტიას.¹⁹ მიუხედავად ამისა, მსოფლიოს უმრავლეს ქვეყანაში, რელიგიური გაერთიანებები არა საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ან არასამეწარმეო საზოგადოების სტატუსით, არამედ იურიდიული პირის ცალკე სახით გვხვდება. სახელწოდებები განსხვავებულია, მაგრამ მსგავსება ისაა, რომ ამგვარ ორგანიზაციებს ცალკე კანონი აწესრიგებს და ეს სამართლებრივი ფორმები უშუალოდ რელიგიური ორგანიზაციების საჭიროებებსაა მორგებული.

იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც რელიგიური ორგანიზაციები საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით გვევლინებიან, მათ სხვა საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისგან სრულიად განსხვავებული მოწესრიგება აქვთ. ისევ გერმანიის მაგალითს რომ დავებრუნდეთ, მისი კანონმდებლობით კონკრეტულადაა განსაზღვრული, რელიგიური ორგანიზაციის საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით დაარსების წესი, მოთხოვნები მისი რეგისტრაციისთვის და ა.შ. ასევე, კანონმდებლობაში კონკრეტულადაა მითითებული, რომ ასეთი რელიგიური ორგანიზაციები, მიუხედავად მათი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით რეგისტრაციისა, არ იმართებიან სახელმწიფოს მიერ და ისინი მისგან დამოუკიდებლები არიან.²⁰

ქართულ კანონმდებლობაში, კერძოდ კი სამოქალაქო კოდექსში, რელიგიური ორგანიზაციების საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციის წესსა და მოთხოვნებს მხოლოდ ერთი 15091 მუხლი აწესრიგებს და ეს მუხლივე უფრო დაწვრილებითი ნორმების მოსაძიებლად გვამისამართებს არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების მომწესრიგებელ თავში. სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუხლის მე-4

19 აღმსარებლობის თავისუფლება ეუთოს წევრ ქვეყნებში (სამართლებრივი მიმოხილვა), თავისუფლების ინსტიტუტი, თბილისი, 2002.
 20 Gerhard Robbers - "Religion and Law in Germany", Britain, 2010, გვ. 129.

ნაწილის მიხედვით, „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო უფლებამოსილია საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად დაარეგისტრიროს საქართველოსთან ისტორიული კავშირის მქონე რელიგიური მიმდინარეობა ან ის რელიგიური მიმდინარეობა, რომელიც ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში კანონმდებლობით მიჩნეულია რელიგიად.“ მაშასადამე, მოყვანილი ნორმა იძლევა რელიგიური მიმდინარეობის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციის შესაძლებლობას რელიგიური მიმდინარეობის მიერ ორი ალტერნატიული მოთხოვნიდან ერთ-ერთის დაკმაყოფილების შემთხვევაში: 1. რელიგიური მიმდინარეობა უნდა იყოს საქართველოსთან ისტორიული კავშირის მქონე ან 2. რელიგიური მიმდინარეობა ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში კანონმდებლობით მიჩნეული უნდა იყოს რელიგიად. რელიგიური მიმდინარეობის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციისთვის არ არის სავალდებულო, იგი ამ ორივე მოთხოვნას აკმაყოფილებდეს. მთავარია, რელიგიური მიმდინარეობა ამ ორიდან ერთ მოთხოვნას მაინც აკმაყოფილებდეს და მას უფლება ექნება საქართველოში არსებობდეს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსით.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, „ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული რელიგიური გაერთიანებების რეგისტრაციის მიმართ მოქმედებს არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეგისტრაციისთვის დადგენილი წესი და მათი უფლებამოსილება განისაზღვრება ამ კოდექსის პირველი კარის მეორე თავით“.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებელმა რელიგიური მიმდინარეობებისათვის შემოიღო ახალი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაციის სახით, მისი რეგისტრაციის წესის, უფლებამოსილებებისა და

საქმიანობის განხორციელების მარეგულირებელ ნორმებად მიუთითა სამოქალაქო კოდექსის არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების მომწესრიგებელ მუხლებზე. შედეგად კი მივიღეთ ის, რომ კანონმდებელმა რელიგიურ გაერთიანებებს უბრალოდ საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სახელის დარქმევის უფლება მისცა და მეტი არაფერი. შინაარსობრივად, ეს ორგანიზაციები კვლავაც კერძო სამართლის იურიდიული პირები არიან და მათი მომწესრიგებელი ნორმებიც იგივეა, რაც არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირებისა.

სინამდვილეში, სამართლებრივი ფორმის მიხედვით, ნამდვილი საჯარო სამართლის იურიდიული პირია საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის და კანონმდებლობით განსაზღვრული მისი სამართლებრივი ფორმა სრულიად განსხვავდება სხვა საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ფორმით რეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციებისგან. კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის მე-8 მუხლის მეორე წინადადების თანახმად, „საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის ურთიერთობა განისაზღვრება კონსტიტუციური შეთანხმებით, რომელიც სრულად უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა სფეროში“.

საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ კონსტიტუციურ შეთანხმებას ხელი მოეწერა 2002 წელს. იგი განსაზღვრავს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის სამართლებრივ მდგომარეობას, იურიდიულ სტატუსს, ურთიერთობას სახელმწიფოსთან, საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სხვა სუბიექტებთან.²¹

21 ობ. Alexander Agadjanian, Ansgar Jödicke, Evert van der Zweerde - Religion, Nation and Democracy in the South

საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის დადებული კონსტიტუციური შეთანხმების თანახმად, „ეკლესია წარმოადგენს ისტორიულად ჩამოყალიბებულ საჯარო სამართლის სუბიექტს, – სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ სრულუფლებიან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომელიც თავის საქმიანობას წარმართავს საეკლესიო (კანონიკური) სამართლის ნორმებით, საქართველოს კონსტიტუციის, ამ შეთანხმებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად“.²² ამგვარად, კონსტიტუციურმა შეთანხმებამ განსაზღვრა საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის სამართლებრივი ფორმა – საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. ამავსე განამტკიცებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1509-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი, რომლის მიხედვითაც, სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად ითვლება საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმებით აღიარებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია“. ეს ნაწილი, ერთი შეხედვით, ტოვებს შთაბეჭდილებას, რომ საქართველო აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში, ხოლო იურიდიულად ითვალისწინებს ყველა რელიგიის თანასწორობას. ამის განცდას ქმნის ის ფაქტი, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიაც და რელიგიური უმცირესობებიც რეგისტრირდებიან ერთი სამართლებრივი ფორმით – საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ ფორმალურად როგორც საქართველოს სამოცი-

ქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას, ისე რელიგიურ უმცირესობებს ერთი სამართლებრივი ფორმა აქვთ, სინამდვილეში მხოლოდ სახელია იდენტური, თორემ სხვა მხრივ, მათი შინაარსითაც ისინი სხვადასხვა სახის იურიდიული პირები არიან. თავისი არსით, სწორედ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიაა ნამდვილი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, ვინაიდან სწორედ მას ენიჭება რელიგიური ორგანიზაციებისთვის დამახასიათებელი სპეციფიური უფლებები და პრივილეგიები, რაც სხვა არცერთი სახის იურიდიულ პირს, არ გააჩნია.

რელიგიური მიმდინარეობები, როგორც არარეგისტრირებული კავშირები

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, გარდა კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიული პირების სამართლებრივი ფორმებისა, რელიგიური გაერთიანებების არსებობას ითვალისწინებს არარეგისტრირებული კავშირის ფორმითაც.²³

არარეგისტრირებული კავშირის (გაერთიანების) ფორმას აწესრიგებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 39-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც, „არარეგისტრირებული კავშირის (გაერთიანების) მოწყობისა და სტრუქტურის საკითხები განისაზღვრება მის წევრთა ურთიერთშეთანხმებით. არარეგისტრირებული კავშირი (გაერთიანება) არ არის იურიდიული პირი“. როგორც კანონმდებელი განმარტავს, არარეგისტრირებული კავშირი (გაერთიანება) არ არის იურიდიული პირი, თუმცა მას გააჩნია მისი წევრებისაგან განცალკევებული ქონება²⁴ და სამართლებრივ ურთიერთობებში მოქმედებს თავისი სახელით.²⁵

22 Caucasus, London and New York, 2015, გვ. 70-72.
 22 „კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის“ 1-ელი მუხლის მე-3 პუნქტი.

23 იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 15091 მუხლის მე-2 ნაწილი.
 24 იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 39-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.
 25 იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 39-ე მუხლის მე-3 ნაწილი.

ამგვარად, არარეგისტრირებული კავშირი უბრალო სამოქალაქო ხელშეკრულებით შექმნილი ამხანაგობისგან განსხვავებით, არის სამოქალაქო ურთიერთობების დამოუკიდებელი სუბიექტი. იგი არის კორპორაციულად ორგანიზებული წარმონაქმნი და წევრთა ცვლილებისგან დამოუკიდებელია. ამხანაგობის შემთხვევაში, ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის გასვლა, როგორც წესი, იწვევს ერთობლივი საქმიანობის შეწყვეტას, არარეგისტრირებული კავშირის შემთხვევაში კი მის წევრებს წესდებით გათვალისწინებული წესით შეუძლიათ გასული წევრის ჩანაცვლება.²⁶

არარეგისტრირებული კავშირი არის იურიდიული პირის მსგავსი წარმონაქმნი, იგი აკმაყოფილებს იურიდიული პირის ნიშნებს, მაგრამ აკლია იურიდიული პირის მნიშვნელოვანი თვისება – მის რეგისტრაციას არ ახდენს სახელმწიფო.²⁷ გარდა ამისა იგი იდეალური ორგანიზაციაა და მოგების მიღებაზე არ არის ორიენტირებული.²⁸ არარეგისტრირებული კავშირი მოქმედებს სახელმწიფოს რეგისტრაციის გარეშე და სწორედ ამიტომაც ჰქვია „არარეგისტრირებული კავშირი“. არარეგისტრირებული კავშირი იურიდიული პირისგან მხოლოდ მისი ლეგიტიმაციის ხარისხით განსხვავდება. სახელმწიფოს მხრიდან რეგისტრაციის ფაქტი ა(ა)იპ-ის, როგორც სამართლებრივი ფორმის მიმართ სრული უფლებაუნარიანობის დაშვებას საკანონმდებლო დონეზე ახდენს მაშინ, როდესაც არარეგისტრირებული გაერთიანება, როგორც წესი, სამართლებრივი პიროვნულობის არმქონე სუბიექტად მიიჩნევა.²⁹ თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში, სწორედ მისი ამგვარი ბუნება ხდის მას მიმზიდველს იმათთვის, ვისაც არ სურს თავიანთი გაერთიანება სახელმწიფოს მიერ იყოს რეგისტრირებული. შესაბამისად

სახელმწიფოს ნაკლები საშუალება აქვს აკონტროლოს მისი საქმიანობა.

იურიდიული პირებისგან განსხვავებით, რომელთა სტრუქტურა და მართვის წესი კანონითაა დადგენილი, არარეგისტრირებული კავშირის შემთხვევაში, ეს ყველაფერი კავშირის წევრთა ურთიერთშეთანხმებაზე დამოკიდებულია. ურთიერთშეთანხმების სამართლებრივი დოკუმენტი შეიძლება იყოს წესდება ან ხელშეკრულება.³⁰

არარეგისტრირებული კავშირი განსაკუთრებით მიმზიდველი შეიძლება იყოს იმ რელიგიური მიმდინარეობებისთვის, რომლებსაც ახალი დაწყებული აქვთ მოღვაწეობა საქართველოში და ჯერ-ჯერობით არ აქვთ იურიდიულ პირად ჩამოყალიბების რესურსები და სურვილი, თუმცა, ძირითად შემთხვევებში, ალბათ, რელიგიური მიმდინარეობებისთვის უფრო ხელსაყრელი კერძო ან საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად რეგისტრაცია უნდა იყოს მათი მეტი ლეგიტიმაციის გამო. ნებისმიერ შემთხვევაში, უნდა ითქვას, რომ ქართველი კანონმდებლის მიერ რელიგიური მიმდინარეობებისთვის არარეგისტრირებული კავშირის ფორმით არსებობის უფლების მინიჭება პოზიტიური ნაბიჯია და განამტკიცებს მათ თავისუფლებას, აირჩიონ თავისთვის სასურველი ფორმა სამოღვაწეოდ.

გარდა საქართველოსი, რელიგიური მიმდინარეობების არარეგისტრირებულ გაერთიანებად არსებობას უშვებს სხვა არაერთი ქვეყნის კანონმდებლობაც. მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატების 43 შტატში დაშვებულია რელიგიური მიმდინარეობის არარეგისტრირებული კავშირის სახით არსებობა.³¹ აშშ-ში, რელიგიურ ორგანიზაციებს კანონიერი არსებობისათვის, რაიმე სპეციალური პროცედურის დაცვა არ ესაჭიროებათ. დაინტერესებულ პირებს უფლება აქვთ, უბრალოდ შეიკრიბონ და ჩამოაყალიბონ გაერთიანება. რელი-

26 იხ. დავით კერესელიძე – „კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები“, ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი, თბილისი, 2009, გვ. 182.

27 იხ. ირაკლი ბურდული - სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, ჭანტურია (რედ.), 2017, მუხლი 39, ველი 3, გვ. 279.

28 სსენებელი ნაშრომი — მუხლი 39, ველი 5, გვ. 281.

29 სსენებელი ნაშრომი — მუხლი 39, ველი 6, გვ. 282.

30 ლადო ჭანტურია – სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამოცემლობა „სამართალი“, 2011, გვ. 287.

31 Williams Rhys and Jon O.N. Massad, Religious diversity, civil law and institutional isomorphism in Religious organizations in the United States, გვ. 339.

გიური გაერთიანებები, ძირითადად, იურიდიული პირისა და გადასახადებისაგან გათავისუფლებული პირის სტატუსის მიღებას არჩევენ, რაც მათ გარკვეული შეღავათებით სარგებლობის უფლებას ანიჭებს,³² თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ საქართველოში რელიგიური ორგანიზაციებისთვის, ფაქტობრივად, ერთი და იგივე საგადასახადო რეგულირებაა მიუხედავად იმისა, არიან ისინი საჯარო სამართლის იურიდიული პირები, არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირები თუ არარეგისტრირებული კავშირები (გაერთიანებები).

დასკვნა

მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში, მიუხედავად იმისა, უნდა ეს სახელმწიფოს თუ არა, არსებობს რელიგიური მიმდინარეობები. სწორედ ეს არის იმის მიზეზი, რომ სახელმწიფოს სჭირდება რელიგიური გაერთიანებების მომწესრიგებელი კანონმდებლობა, თუმცა იმის გამო, რომ ეს მსოფლიოს ბევრი ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს მოქალაქეებისთვის ძალიან ფაქიზი თემაა, სახელმწიფოებაც ცდილობენ, მოერიდონ ხისტ რეგულაციებს ამ სფეროში.

საქართველოში გვაქვს რელიგიური ორგანიზაციების მომწესრიგებელი კანონმდებლობა და მიუხედავად იმისა, რომ ეს

ნორმები მრავალი ხარვეზით ხასიათდება, სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ რელიგიური ორგანიზაციების ქართული სამართალი დღეს ბევრად უფრო დახვეწილი და დემოკრატიულია, ვიდრე თუნდაც ათი წლის წინ იყო. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქართული სამართალი ამ სფეროშიც ვითარდება და უნდა გვქონდეს იმედი, რომ მომავალში, ევროპის მაღალი სტანდარტების კანონმდებლობაც გვექნება.

დღესდღეობით, როგორც განვიხილეთ, გვაქვს რელიგიური ორგანიზაციის რეგისტრაციის ორი სამართლებრივი ფორმა: არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირისა და საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სახით. ასევე, რელიგიური ორგანიზაციებს არ ეზღუდებათ არარეგისტრირებული კავშირის სახით არსებობა. მიუხედავად კანონმდებლის მიერ რელიგიური ორგანიზაციებისთვის მათი საქმიანობის სამართლებრივი ფორმების ასეთი არჩევნის მიცემისა, სამწუხაროა, რომ მის უკან მხოლოდ სახელებს შორის არჩევანის უფლება დგას და მეტი არაფერი. სხვა რაიმე სამართლებრივი განსხვავება ამ ორი სახის იურიდიულ პირს შორის არ გვაქვს. ამიტომ, ისღა დაგვრჩენია ვიმედოვნოთ, რომ მომავალში რელიგიური ორგანიზაციების სამართლის განვითარების შედეგად, რელიგიურ ორგანიზაციებს შეეძლებათ საქმიანობის ისეთი სამართლებრივი ფორმის არჩევა, რომელიც მათი საქმიანობისთვის ნამდვილად იქნება შესაფერისი.

32 აღმსარებლობის თავისუფლება ეუთოს წევრ ქვეყნებში (სამართლებრივი მიმოხილვა), თავისუფლების ინსტიტუტი, თბილისი, 2002.

LEGAL STATUS OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN GEORGIA

Mikheili Kochorashvili

*Master of laws, Attorney, Senior Partner in the law firm
“Legal Justice in the Caucasus”*

KEYWORDS: Organization, Religion, Legal entity

RESUME

What is implied in the word “Religion”? According to the definition of sociologist Ronald Johnstone, “Religion is called to a system of beliefs and rituals through which a group of people explain and respond to what they consider supernatural and sacred“. For this very reason religion is a very sensitive subject and freedom of religion is one of the key accomplishments of the mankind. Still, achieving religious freedom between human rights has appeared to be one of the most difficult and painful processes. None of the basic human rights required so much sacrifice, time and effort as the recognition and protection of freedom of religion - as if a simple, but at the same time the most internal and personal right.

Freedom of religion is a broad concept and involves many aspects, including the right to publicly proclaiming one’s faith, the right to perform religious rituals, the right to freely choose religion or the right to have no religion at all, etc. However, in this article we are not going to discuss freedom of religion as a broad concept, rather, aspects such as legal forms of religious organizations, means of their establishments and procedures, as well as effectiveness, structure and other characteristics of the forms of religious organizations will be analyzed.

Despite the fact that much has been written about freedom of religion in the history of Georgian jurisprudence, the Georgian literature lacks works with regard to legal forms of religious organizations, being the most important part of this right. However, the idea of freedom of religion

without its organizational-legal regulations, the religious organizations without their existence as subjects of law, is unimaginable. The development and improvement of the relevant legislation requires more reasoning and discussions. In the

present article, we will discuss the experiences and practices of several countries in this direction and the current legislation regulating the religious organizations in Georgia.

BIBLIOGRAPHY:

1. Malkhaz Narindoshvili, Vano Gogelia, Tatia Julakhidze, Zurab Jashi, Erekle Glurjidge – Freedom of Religion, Institute of Liberty, Tbilisi 2004. (In Georgian)
2. Vazha Salamadze, Guranda Romanadze, Levan Paniashvili, Maka Kartoziya – Non-Entrepreneurial Legislation of Georgia, Challenges and Perspective, Tbilisi, 2007, Civil Society Institute. (In Georgian)
3. Davit Kereselidze – The Most General Systemic Concepts of Private Law, Institute of European and Comparative Law, Tbilisi, 2009. (In Georgian)
4. Irakli Burduli – Commentary of the Civil Code, Book I, Chanturia (editor), 2017, Article 27. (In Georgian)
5. Irakli Burduli – Commentary of the Civil Code, Book I, Chanturia (editor), 2017, Article 39. (In Georgian)
6. Lado Chanturia – General Part of Civil Law, publishing house “Justice”, 2011. (In Georgian)
7. Freedom of Religion and Belief in OSCE member states (legal review), Institute of Liberty, Tbilisi, 2002, <http://www.nplg.gov.ge/>. (In Georgian)
8. Alexander Agadjanian, Ansgar Jödicke, Evert van der Zweerde – Religion, Nation and Democracy in the South Caucasus, London and New York, 2015. (In English)
9. Williams Rhys and Jon O.N. Massad, Religious diversity, civil law and institutional isomorphism in Religious organizations in the united states. (In English)
10. Gerhard Robbers – “Religion and Law in Germany”, Britain, 2010. (In English).

NOTES:

1. Malkhaz Narindoshvili, Vano Gogelia, Tatia Julakhidze, Zurab Jashi, Erekle Glurjidge – Freedom of Religion, Institute of Liberty, Tbilisi 2004, p.27. (In Georgian)
2. Law №3967 – LHG, №48, 22.12.2006. (In Georgian)
3. Irakli Burduli – Commentary of the Civil Code of Georgia, Book I, Chanturia (editor), Article 27, field 8, p. 212, 2017. (In Georgian)
4. Vazha Salamadze, Guranda Romanadze, Levan Paniashvili, Maka Kartoziya – Non-Entrepreneurial Legislation of Georgia, Challenges and Perspective, Tbilisi, 2007, Civil Society Institute, p. 2. (In Georgian)
5. Part 2, Article 28 of the Civil Code of Georgia. (In Georgian)
6. Part 1, Article 28 of the Civil Code of Georgia. (In Georgian)
7. See: Williams Rhys and Jon O.N. Massad, Religious diversity, civil law and institutional isomorphism in Religious organizations in the United States, p. 338. (In English)
8. Right there, p. 339. (In English)
9. Freedom of Religion or Belief in OSCE Member States (legal review), Institute of Liberty, Tbilisi, 2002. (In Georgian)

10. Davit Kereselidze – The Most General Systemic Concepts of Private Law, Institute of European and Comparative Law, Tbilisi, 2009, p. 173. (In Georgian)
11. See: Federal Law on Freedom of Conscience and Religious Associations 1997, Article 8. (In Russian)
12. Above-sited Law, Article 4. (In Russian)
13. above-sited Law, Article 11. (In Russian)
14. Part 1, Article 15091 of Civil Code of Georgia. (In Georgian).
15. See: Judgment of the Isani-Samgori District Court of Tbilisi dated 29 February 2000, Case N 33/599. (In Georgian)
16. See: Judgment of Circuit Court of Tbilisi dated 26 June 2000, Case N 33/599. (In Georgian)
17. See: Decision of the Supreme Court of Civil, Industrial and Bankruptcy Cases Board of Georgia dated 22 February 2001, Case N 33/599. (In Georgian)
18. European Court of Human Rights Judgement dated 21 April 2015 on the case of Union of Jehovah's Witnesses and others v. Georgia (Application №72874/01). (In English)
19. See: above sited Decision, para.18. (In English)
20. Freedom of Religion or Belief in OSCE Member States (legal review), Institute of Liberty, Tbilisi, 2002. (In Georgian)
21. Gerhard Robbers – “Religion and Law in Germany”, Britain, 2010, p. 129. (In English)
22. See. Alexander Agadjanian, Ansgar Jödicke, Evert van der Zweerde – Religion, Nation and Democracy in the South Caucasus, London and New York, 2015, p. 70-72. (In English)
23. Constitutional Agreement between the State of Georgia and the Georgian Apostolic Autocephalous Orthodox Church paragraph 3, Article 1. (In Georgian)
24. See: Part 2, Article 15091 of Civil Code of Georgia. (In Georgian)
25. See: Part 2, Article 39 of Civil Code of Georgia. (In Georgian)
26. See: Part 3, Article 39 of Civil Code of Georgia. (In Georgian)
27. See: Davit Kereselidze the Most General Systemic Concepts of Private Law, Institute of European and Comparative Law, Tbilisi, 2009, p. 182. (In Georgian)
28. See: Irakli Burduli – commentary of the Civil Code, Book I, Chanturia (editor), 2017, Article 39, field3, p. 279. (In Georgian)
29. Above-sited work – Article 39, field 5, p. 281. (In Georgian)
30. Above-sited work – Article 39, field 6, p. 282. (In Georgian)
31. Lado Chanturia – General Part of Civil Law, publishing house “Justice”, 2011. p. 287. (In Georgian)
32. Williams Rhys and Jon O.N. Massad, Religious diversity, civil law and institutional isomorphism in Religious organizations in the United States, p. 339. (In English)
33. Freedom of Religion and Belief in OSCE member states (legal review), Institute of Liberty, Tbilisi, 2002. (In Georgian).